

Nelson Goerner

De diepe betekenis ontvouwd

Nelson Goerner is een witte raaf op het concertpodium. Elk concert van hem is een zeldzame belevenis. Zijn recente cd's met grote werken van Brahms, Godowski en Paderewski zijn in één woord adembenemend. We ontmoetten hem in Groningen voor een gesprek over die opnamen, over zijn visie op zijn kunst en over Maria Tipo bij wie hij studeerde. Binnenkort is hij weer in Nederland te horen.

Goerner groeit op in San Pedro, een stadje niet ver van Buenos Aires. Als wonderkind leert hij zichzelf lezen en schrijven, vóór zijn derde levensjaar. Zeventien jaar oud speelt hij voor Martha Argerich en met haar hulp krijgt hij een beurs voor Europa. Op haar advies gaat hij studeren bij de toen al legendarische Maria Tipo. Hij wint het concours van Genève en neemt uiteindelijk ook Maria Tipo's klas aan het conservatorium in Genève over. Op uitnodiging van Daniel Barenboim geeft hij veel recenter ook twee jaar les op diens Academie in Berlijn, maar de focus van Nelson Goerner ligt vooral bij het concerneren en daarover mag het publiek zich verheugen.

Maria Tipo was geen onbekende in Argentinië?

'Nee, ze was een icoon en speelde overal, niet alleen in Buenos Aires. Toen ik toelatingsexamen deed in Genève had ik meteen het gevoel dat me iets ongelooflijks wachtte.'

Ze was heel veeleisend als docente.

Hij lacht. 'Zeer, bij alle leerlingen vloeiende er weleens een traan. Ze was enorm kritisch ook voor zichzelf en zelden gelukkig met haar spel. Ze was zeer toegewijd aan het lesgeven, ze verzette nooit een afspraak. We hadden veel tijd samen en ze zorgde werkelijk voor haar leerlingen. Na uren lesgeven ging ze zelf vaak nog studeren. Genereus als ze was, schonk ze mij een van haar concerten, omdat ik na het weliswaar prestigieuze concours in Genève, nog maar weinig concerten had. Mijn carrière kwam langzaam op gang. Ze wist dat het lang zou duren voordat ik een belangrijk engagement zou krijgen in Italië en daarom mocht ik in haar plaats spelen.'

Heel anders dan de docenten die juist concerten van leerlingen afpakken.

'Ja, ik wil dit benadrukken. Ze kwam naar dat concert, ze liet ook aan de organisator blijken dat ze niet een beter engagement had of dat ze ervanaf wilde. Dat was een heel bijzonder gebaar. Ik speelde de *Hammerklaversonate* van Beethoven. Ze was heel precies met de structuur, de samenhang en de dynamische opbouw in de fuga, het moest vooral niet klinken als een stunt. Ze was een heel natuurlijke pianiste, haar zien spelen was al een les op zichzelf. Ze had een ongelooflijk legato, zoals van een groot zanger, en haar pedaalgebruik was heel bijzonder, alle critici schreven daarover. Ze mengde klanken op een magische manier, heel onorthodox. "Je moet de toetsen strelen", zoals haar moeder, Ersilia Cavallo, die aanvankelijk les kreeg van een leerling van Anton Rubinstein en later van Busoni, altijd zei. Haar klank was nooit hard of agressief, dat hoor je zoveel tegenwoordig en het is onuitstaanbaar. Luister eens naar haar Scarlatti-opnames die haar in 1955 op slag beroemd maakten. Zo verrijnd, het zijn werkelijk dansen en ze imiteert het klavecimbel niet, maar gebruikt de mogelijkheden van de piano ten volle, met smaak, karakter en imaginatie. Elke sonate heeft z'n eigen karakter.'

Toen ik gisteren bij uw repetitie mocht luisteren, viel me op hoe u werkt aan de klankverhoudingen in één akkoord, tussen melodie, bas en middenstemmen.

'Ja, het is moeilijk om een akkoord te laten zingen, de balans tussen de verschillende stemmen is zo belangrijk, je traint je vin-

JEAN-BAPTISTE MILLOT

gers maar meer nog je oren. Uiteindelijk kun je dan ongelooflijke dingen doen ook op een middelmatige piano en die gevoeligheid voor klank probeer ik ook bij mijn leerlingen te ontwikkelen.’

Op uw laatste cd's werken van Paderewski, Godowski en Brahms. Voelt u de pianist achter de componist?

‘Ja altijd, en vooral bij pianisten als Godowski met zo'n alomvattende techniek. Ook Paderewski was een geweldige pianist. Zijn opname van zijn eigen Nocturne op. 16 nr. 4, die ik ook heb opgenomen, is ongelooflijk, maar ook *La leggerezza* van Liszt en de Variaties in f van Haydn, bewonder ik zeer, net zoals bijvoorbeeld de Ballade van Grieg en etudes van Chopin gespeeld door Godowski.’

Ze zeggen dat Godowsky altijd zo nerveus was tijdens opnames.

‘Ja, we hebben helaas geen opname van hem in grootse vorm, maar dat geldt voor veel artiesten. Ik heb Rubinstein nooit live gehoord, maar enkele live-opnamen geven een indruk van hoe hij werkelijk klonk en die directheid mis ik toch een beetje op zijn opnamen.’

Daarom is die recent ontdekte opname van Rachmaninoff zo geweldig.

‘Precies, hij was zich niet bewust dat het werd opgenomen en de gedachte dat iets voor de eeuwigheid was maakte ook hem nerveus. Maar een opname is slechts een momentopname in je ontwikkeling.’

Daarom speelt u het repertoire voor een cd eerst tijdens concerten?

‘Absoluut, dat is essentieel, niet andersom om gemakkelijker cd's te verkopen! Een cd is het resultaat van een lang proces van studie, kijken naar de betekenis van elke noot, een proces dat ook is voorbereid in concerten, waar zich, wanneer je je vrij voelt op het podium, veel openbaart dat je niet ontdekt thuis in je studeerkamer. Dat is de enige manier. Met de derde sonate van Brahms leef ik al 25 jaar, mijn halve leven. Het is zo'n ongelooflijk stuk, alles zit erin, kracht, tederheid, dramatiek, jeugdige optimisme, Brahms was nog jong, maar al in het bezit van al zijn krachten. Het is ook nog eens zo origineel voor die tijd.’

Toch is niet elke opname het resultaat van zo'n lang proces.

‘Nee, de *Variaties en fuga op een origineel thema* van Paderewski speelde ik op verzoek van het Chopin Instituut waar ik adviseur ben, en het was liefde op het eerste gezicht. Ik speel het pianoconcert van Paderewski met veel plezier, maar de variaties zijn dieper, in zekere zin obscuur, psychologisch heel gelaagd en de fuga is grandioos. Mensen zien Paderewski als een miniaturist, maar dit is iets totaal anders. Ik hoop op een bescheiden manier iets bij te dragen aan de bekendheid van de Variaties.’

En dat gevoel van vrijheid tijdens een concert?

‘Ja, dat zoek ik ook in de studio, maar dat is heel moeilijk want tijdens een concert deel je de muziek met honderden mensen. Dat gevoel is heel bijzonder. Daarom doe ik ook zoveel mogelijk live-opnamen. In de studio zoek je meer een ideaal.’

Bestaat dat wel?

‘Op een bepaald moment wel, maar je idee evolueert voortdurend en daarom luister ik ook niet graag naar mijn eigen opnamen.’

Gisteren bij de repetitie viel me op hoe één enkele noot de structuur van een stuk kan verduidelijken en er onverwachte dimensies ontstaan.

‘Dat heb ik geleerd van de grote pianisten, zoals Josef Hofmann en Ignaz Friedman. Zij leggen zo op een direct herkenbare wijze de psychologische inhoud van de muziek bloot, zonder hun persoonlijkheid te verliezen en zonder hun eigen ego op de voorgrond te stellen. Ik hoorde nog onlangs Josef Hofmann met de vierde ballade van Chopin. Zo extreem, persoonlijk en overweldigend van een demonische kracht mét een intense lyriek én volledig in de geest van Chopin. Meer recent was zijn leerling, Shura Cherkassky daarin een voorbeeld.’

Brahms' Paganini-varianties op een concert spelen zien velen als een waagstuk.

Hij lacht. ‘Dat is het ook. Het is berucht moeilijk, maar zijn virtuositeit is niet die van Liszt, die, in de beste betekenis van het woord, ook een performer was. Hij doet soms concessies aan de smaak van die tijd, waarin de piano zijn plaats als de koning van instrumenten veroverde. Ik ben absoluut tegen de nog vaak gehoorde opvatting dat Liszt oppervlakkig zou zijn, maar helaas kiezen nog veel pianisten voor die oppervlakkige virtuositeit.’

Met Rachmaninoff is het eigenlijk hetzelfde.

‘Ja, het derde concert moet je niet spelen als een showstuk. Luister naar Rachmaninoff zelf, het heeft zo'n grandeur en het is zo nobel, zo rijk, zo emotioneel ook. Hij toont nooit zijn techniek omwille van de techniek. Je kunt zijn voorbeeld onmogelijk negeren.’

U houdt niet van uiterlijk vertoon.

‘Ik heb geleerd dat volledig te vermij-

Nelson Goerner met Martha Argerich ontspannen na een concert.

den, een heel belangrijk punt, want het haalt je weg bij de werkelijk betekenis van de muziek en je ziet het ook bij de echt grote pianisten, ze doen niks om het publiek te bekoren met een groot gebaar bijvoorbeeld. Als je dat doet ben je meer met jezelf bezig en minder met de muziek. Bewust of onbewust, het is allebei slecht. Ik zie dat ook als een taak voor mij als leraar om echte talenten daarop te wijzen.

Je moet de muziek van binnenuit benaderen, ik leg er niks op vanaf de buitenkant. Dat blijft een constante zoektocht, anders word je een kopie van jezelf.’

ERIC SCHOONES

Nelson Goerner speelt:

13 en 15 december in Den Haag en Utrecht met het Residentie Orkest, o.l.v. Mei-Ann Chen.

13-15 februari in resp. Assen Leeuwarden en Groningen met het Noord-Nederlands Orkest, o.l.v. Anja Bihlmaier

29 februari, recital in Musis, Arnhem met Bach, Chopin, Fauré en Liszt.

Brahms Sonate op. 5, Variations on a theme by Paganini, op. 39. Alpha Classics 557
Paderewski Variations et fugue, Godowski Künstlerleben. Narodowy Instytut Fryderyka Chopina, NIFCCD 061

‘Ik leef al 25 jaar met de derde sonate van Brahms.’